

Archeologisch en Cultuurhistorisch bureau

info@archeocultura.nl

Schagen, 06-40396664

Schagen, Schagerwiel

Quickscan naar de archeologische waarde
van een perceel aan de zuidzijde van de Schager Wiel

Opdrachtgever: K. de Leeuw

Bevoegd gezag: Gemeente Schagen (Mw. L.Bakker-Rinkel)

Uitvoerder: Archeocultura (F.Diederik)

Archeocultura rapport nummer 115

Schagen, december 2014

Afb. schutblad: detail van de kaart van Christiaan Sgrooten, met een onherkenbare polder Burghorn en een ontbrekende Schager Wiel

Inhoudsopgave:

1.0	Administratieve gegevens	pag. 5
1.1	Samenvatting	pag. 6
1.2	Doel en vraagstelling	pag. 7
1.3	Werkwijze	pag. 7
1.4	Beleidskaders	pag. 8-9
1.5	Huidige Situatie	pag. 10
1.6	Toekomstige situatie	pag. 11
2.0	Bureauonderzoek en verwachtingsmodel	pag. 12
2.1	Geologie	pag. 12-17
2.2	Historische ontwikkeling van Schagen	pag. 18-22
2.2.1	Prehistorie en Romeinse Tijd	pag. 18-19
2.2.2	Vroege Middeleeuwen	pag. 20
2.2.3	Late Middeleeuwen	pag. 21-22
3.1	Bekende archeologische waarden	pag. 23
3.2	Historische ontwikkeling van de Wiel en omgeving	24-26
4.0	Archeologisch verwachtingsmodel	pag. 27
5.0	Conclusie en aanbeveling	pag. 28

1.0 Administratieve gegevens

Datum aanvraag	december 2014
Opdrachtgever	K. de Leeuw
Uitvoerder	Archeocultura, Frans Diederik
Bevoegde overheid	Gemeente Schagen, Mevr. L.Rinkel
Beheer documentatie	Gemeente Schagen
Locatie:	Schagen, Schagerwiel

1.1 Samenvatting

Archeocultura heeft in opdracht van K. de Leeuw een scan uitgevoerd voor een perceel land binnen de Westfriese Dijk en aan de Schagerwiel gelegen. De aanleiding voor het onderzoek wordt gevormd door het voornemen van de Heer De Leeuw om ter plaatse een molen op te richten met een (zeer bescheiden) hotelaccommodatie.

Het plangebied maakt deel uit van de derde fase van bedijking van een doorbraak in de vorm van een serie 'wielen'. De hoge ligging ten opzichte van het omringende maaiveld wordt hiermee verklaard. Door de aard van het dijklichaam, dat in één keer zal zijn opgeworpen, zal de samenstelling van de grond uit louter klei bestaan. Mogelijk dat in de loop van het functioneren van de dijk aan de zeezijde wier is aangebracht ter versterking.

De voorgenomen werkzaamheden zullen geen of nauwelijks invloed hebben op de aanwezige archeologie, waaronder dit dijklichaam dan wordt verstaan. Het hoge punt in het landschap zou heel goed eerder in de loop van de geschiedenis benut kunnen zijn geweest voor de aanleg van een molen, waardoor ook de plannen voor de bouw op zich ook op een logisch punt zijn gesitueerd.

De aanbeveling is dan ook om geen verdere stappen te nemen en het terrein vrij te geven voor bebouwing met een molen.

Mochten er tijdens de werkzaamheden toch archeologisch belangrijke sporen worden aangetroffen, dient de burgemeester van Schagen daar 'onverwijld' van in kennis gesteld te worden.

1.2 Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek:

Het doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de bouwlocatie opgesteld.

De volgende vragen zullen, indien mogelijk, beantwoord worden:

- . Wat is de bodemopbouw en de vermoedelijke intactheid van het bodemprofiel binnen het plangebied?
- . Zijn er behoudens waardige archeologische zaken in het onderzoeksgebied aanwezig?
- . Is aanvullend onderzoek door middel van karterende of waarderende boringen of proefsleuven noodzakelijk?

Het antwoord op deze vragen zal worden verwerkt in een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied, waarbij aangegeven zal worden of een nader onderzoek door middel van karterende boringen of door middel van proefsleuven nodig zal zijn of niet.

1.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, 3.3) en bestaat uit de volgende onderdelen:

- 1 beschrijving van de huidige situatie en de toekomstige situatie (KNA LSO2);
- 2 beschrijving van de historische situatie en de landschappelijke ontwikkeling (KNA LSO3);
- 3 beschrijving van de bekende archeologische waarden (KNA LSO4);
- 4 het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel (KNA LSO5).

Om tot een gefundeerd archeologisch verwachtingsmodel te komen is voor het onderzoek relevant bronnenmateriaal geraadpleegd.

De gegevens voor het bureauonderzoek zijn ontleend aan:

- . Archis, het geautomatiseerde archeologische informatiesysteem voor Nederland. Onderdelen hiervan vormen de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW);
- . Geomorfologisch, bodemkundig, topografisch en historisch kaartmateriaal;
- . Archeologische bronnenkaart en beleidsadvieskaart van de gemeente Schagen;
- . Archeologische rapporten en publicaties;
- . Aanvullende informatie van lokale archeologen en of historici.

1.4 Beleidskaders

1.4.1 Rijksbeleid

De Wet op de Archeologische Monumentenzorg is op 1 september 2007 in werking getreden. De nieuwe wet heeft zijn beslag gekregen via een wijziging van de Monumentenwet 1988, aanpassingen in de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) en enkele andere wetten en met de invoering van de Wabo (2010). Met de nieuwe Wet op de Archeologische Monumentenzorg is het accent komen te liggen op het streven naar het behoud en beheer van archeologische waarden in de bodem (in situ) en het beperken van (de noodzaak van) archeologische opgravingen.

Uitgangspunt van het nieuwe beleid is tevens het principe 'de verstoorder betaalt'. Bij het voorbereiden van werkzaamheden die het bodemarchief kunnen verstoren, dient onderzocht te worden of daardoor archeologische resten beschadigd kunnen worden.

Als uit het onderzoek blijkt dat er archeologische waarden aanwezig zijn en deze niet ter plaatse behouden kunnen blijven, dan dient de initiatiefnemer van het werk de kosten te dragen die gepaard gaan met het opgraven en conserveren van de plaats. Met de introductie van de nieuwe wet zijn de kerntaken en bestuurlijke verantwoordelijkheden van gemeenten veranderd. Eén van de belangrijkste consequenties is, dat gemeenten een centrale rol is toegekend in de bescherming van archeologisch erfgoed. In de wet is bepaald, dat gemeenten door inzet van een planologisch instrumentarium het archeologisch belang dienen te waarborgen. Bescherming van het archeologisch erfgoed kan onder meer vorm krijgen door in bestemmingsplannen regels ter bescherming van bekende en te verwachten archeologische waarden op te nemen. In de regelgeving is vastgelegd dat in het kader van een omgevingsvergunning van de aanvrager geëist kan worden dat hij een rapport overlegt waarin de archeologische waarde van het te verstoren terrein voldoende is vastgesteld. Voor de toetsing van archeologische waarden is een archeologisch bestel ontwikkeld, waarmee de archeologische waarde van een terrein bepaald kan worden door middel van een getrap systeem van onderzoek. In het kader van het vrijstellingsbesluit volstaat in eerste instantie een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO-K).

1.4.2 Gemeentelijk beleid

Met de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg in 2007 is de verantwoordelijkheid voor het bodemarchief gedelegeerd aan gemeenten. Gemeente Schagen beschikt derhalve over eigen archeologiebeleid en treedt op als bevoegd gezag. In dit geval is de 'Erfgoedverordening 2013' leidend. Op grond van het bestemmingplan hebben de gronden van het plangebied de bestemming '*Agrarisch met waarden*' met de dubbelbestemmingen '*Waarde-Archeologie-3*' en '*Waarde- Aardkundig waardevol gebied*'.

Op basis van de bestemming '*Waarde-Archeologie-3*' moet een omgevingsvergunning worden aangevraagd indien bouwwerken groter dan 500 m² worden gerealiseerd en dieper wordt gegraven dan 0,40 meter. Ook voor het uitvoeren van werk, geen bouwwerk zijnde of van werkzaamheden met een oppervlakte groter dan 500 m² en graafwerkzaamheden dieper dan 0,40 m is een omgevingsvergunning noodzakelijk.

1.5 Huidige situatie

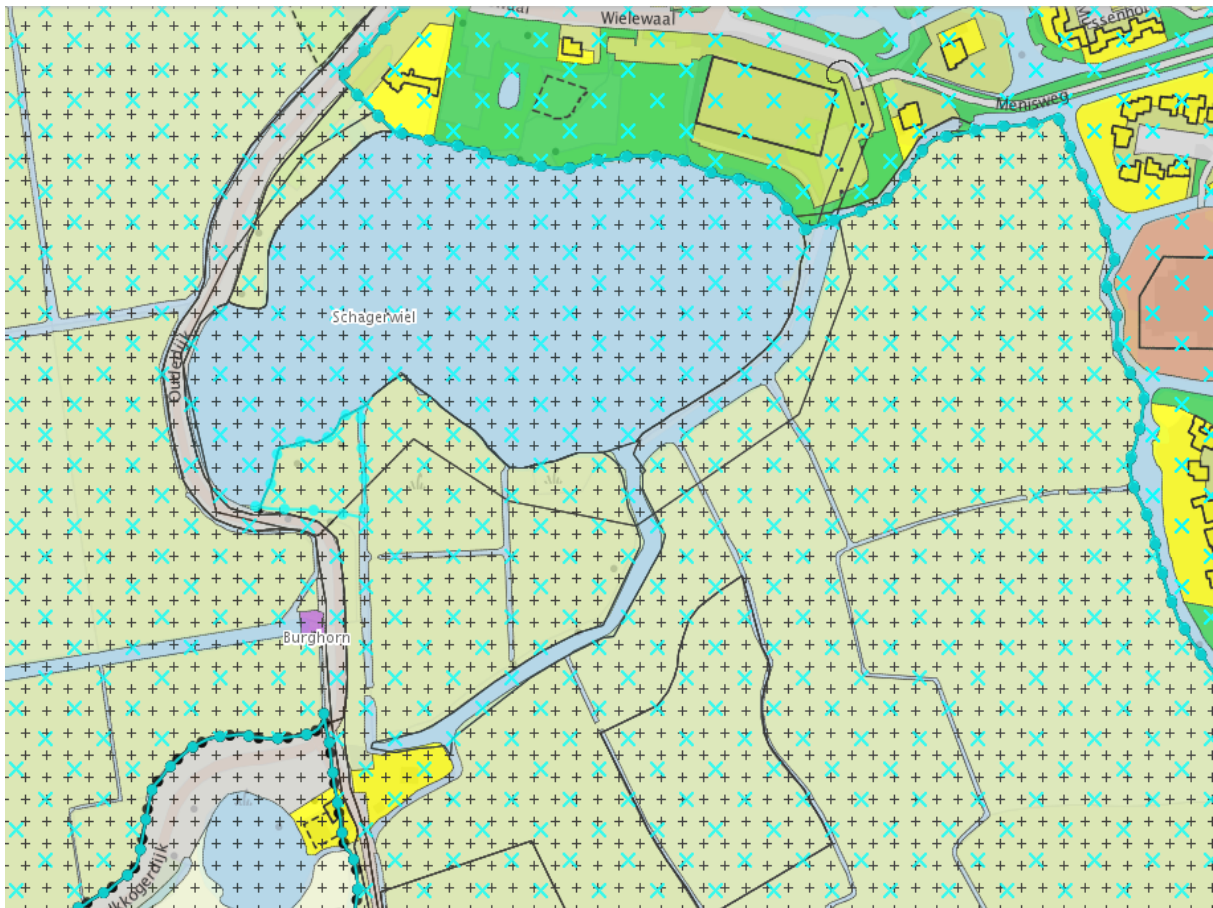
Het te bebouwen perceel ligt aan de zuidzijde van de Schagerwiel ingeklemd tussen het water en een bocht van de Westfriese Dijk en is de afgelopen jaren in gebruik geweest als akkerland

Afb. 1 Google Earth opname van het bouwperceel en de directe omgeving

1.6 Toekomstige situatie

De landschappelijke situatie zal niet worden veranderd; de te bouwen molen zal gefundeerd worden op acht palen en de fundering zal maximaal 75 cm onder het maaiveld worden aangebracht; hiermee is een verstoring van 22m² worden veroorzaakt. Daarnaast zal een toegangspad worden aangebracht vervaardigd van zogenaamde grastegels; de fundering hiervoor zal niet meer dan 35 cm bedragen.

Afb. 2 Contouren van het bestemmingsplan waaruit blijkt dat het plangebied in het regiem Landelijk Gebied valt.

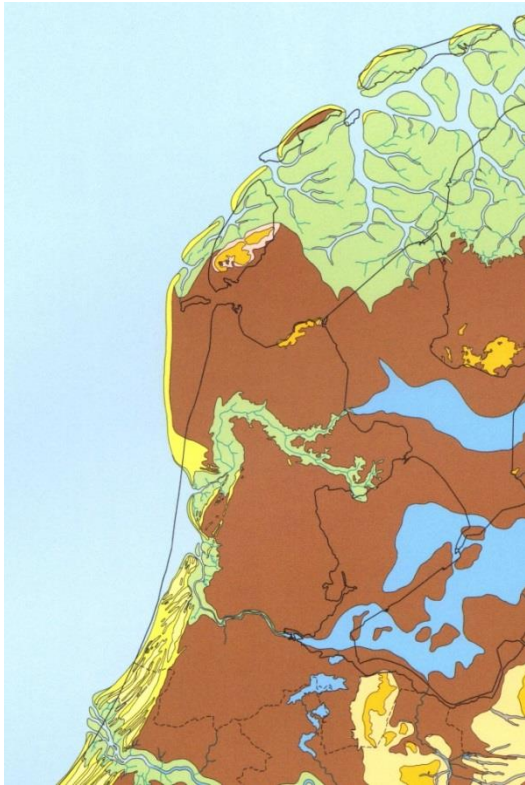
2 Bureauonderzoek en verwachtingsmodel

2.1 Geologie Schagen

Tijdens de verschillende ijstijden in het pleistoceen lag de zeespiegel ruim 80 meter lager dan tegenwoordig. Het zeewater was toen namelijk opgeslagen in grote ijskappen in Canada en Noord-Scandinavië. Het Noordzee bekken lag grotendeels droog en er was sprake van een toendra-achtige vlakte, waarvan ook het onderzoeksgebied onderdeel uitmaakte.

Door de relatief snelle temperatuurstijging aan het einde van het pleistoceen (circa 11.000 tot 9.000 voor Chr.) smolten de ijskappen en steeg het niveau van de zeespiegel sterk. De afnemende druk van de smeltende ijskappen leidde tot een stijging van de bodem in Scandinavië. Om het zogenaamde isostatische evenwicht in de aardkorst te compenseren, daalde hierdoor de bodem in Nederland. In het Nederlandse kustgebied vond dan ook een relatief grote zeespiegelstijging plaats. Vooral in het Atlanticum (7.000 tot 3.900 voor Chr.) werd door een blijvende stijging van de zeespiegel een dik pakket afzettingen gevormd. Voor de kust van Noord-Holland lag echter, door de relatief hoge ligging van het pleistocene zand, een gesloten duinenboog die ter hoogte van Bergen begon en doorliep tot en met Vlieland. Hierdoor heeft het onderzoeksgebied vooral te maken gehad met het getijdengebied dat zich ten zuiden van Alkmaar vormde. Dit getijdenbekken verplaatste zich door de stijging van de zeespiegel steeds verder landinwaarts. Langs de randen hiervan bevond zich een moerassige zone waarin zich laagveen vormde (basisveen). Pas vanaf ongeveer 3900 voor Chr. steeg de zeespiegel minder snel en werd de getijdengeul die van onder Bergen tot voorbij Schagen liep, langzaam opgevuld met zand en klei. In de lagune achter de kustlijn was opnieuw sprake van veengroei (Hollandveen) in de voormalige getijdenbekkens. Omdat de kustlijn

nog niet geheel gesloten was (de zeegaten van Bergen en van Alkmaar waren deels nog open) en de zeespiegel nog wel steeg, heeft de zee de laagveen moerassen van tijd tot tijd opgeruimd. Hierdoor kon het achterliggende gebied blijven ontwateren, daalde het oppervlak en werd het laagveen door de zee overstroomd.

Afb 3 Landschappelijke situatie in het midden van de Bronstijd.

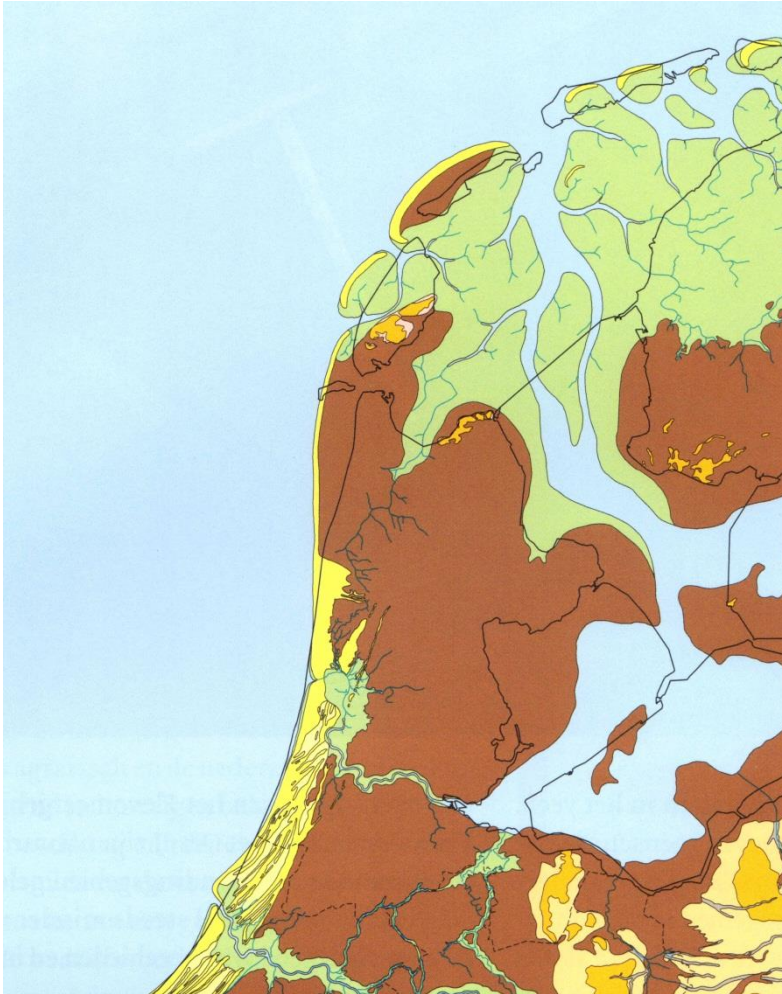
Tijdens deze overstromingen werden klei en slib afgezet. Deze afzettingen zorgden voor ophoging van het gebied waardoor de zee weer minder invloed kreeg en zich een nieuw veengebied kon ontwikkelen. Door deze afwisseling ontstond een gelaagd pakket van veen en klei- en zandafzettingen doorsneden door getijdengeulen. Van deze geulen zijn twee hoofdtakken in Noord-Holland te onderscheiden. Eén van de zijtakken heeft in de richting van Schagen gelegen. Het plangebied ligt in aan de rand van de toenmalige wad/kweldergronden en het hoger gelegen veen.

In ongeveer 1.800 voor Chr. sloot het zeegat van Bergen zich en had de zee minder invloed op het achterliggende gebied van geulen, kwelders en laagveen. Hierdoor werd bewoning mogelijk op de hoger gelegen kreekruggen. Er vonden voorlopig geen grote inbraken meer plaats en de veenmoerassen veranderden in hoogveenkussens. In de Geestmerambacht en bij Schagen zijn inmiddels drie woonplaatsen vastgesteld uit de overgang van Vroege naar Late Bronstijd.¹ Rond 1600 v. Chr. is er echter een korte periode geweest van verhevigde zee-invloed, waardoor vrijwel het gehele westelijk deel van de voormalige lagune opnieuw werd afgedekt door een laag zavelige klei. Na 1600 v. Chr. was bewoning in het gebied achter het voormalige zeegat van Bergen door verhoging van de grondwaterstand en toenemende vernatting voorlopig niet meer mogelijk. Pas toen een groot deel van het gebied was bedekt door veenkussens die een gemiddelde dikte van ruim een meter hadden en de afwatering door een stelsel van veenriviertjes werd verzorgd, kon de mens terugkeren naar het gebied. Dit heeft plaatsgevonden rond 350 v. Chr. Vanaf die tijd is het voormalige kweldergebied, de Zijpe, waarin de latere rivier de Rekere de hoofdslagader van de omgeving vormde, de voornaamste afwatering. De gebieden verder westelijk en noordelijk waren echter onbegaanbare veenmoerassen. Het plangebied ligt op de overgang van een mogelijk bewoonbaar oud kwelderlandschap en een woest veenmoeras. In de tweede en derde eeuw werd er op zeer veel plaatsen gewoond en waren er handelscontacten met de Romeinen die ten zuiden van de Rijn woonden. In de derde eeuw neemt op veel plaatsen de wateroverlast toe en worden de laagst gelegen woonplaatsen overstroomd, waardoor een dun laagje zeer vette klei wordt afgezet². Op andere plaatsen weet zich bewoning te handhaven tot

¹ De vindplaats in de Geestmerambacht aan de Wagenweg (Peter Vos, in voorbereiding); Schagen, Hoep-Noord (Frans Diederik in voorbereiding) en Schagen, Sportlaan (Diederik in voorbereiding)

² Dit is voor het eerst goed vastgesteld bij het nabijgelegen Keins. Waarneming Schrijver.

ver in de vierde eeuw³. Inmiddels is er op de natte laagste punten weer sprake van veengroei, waardoor de venen hoger worden.

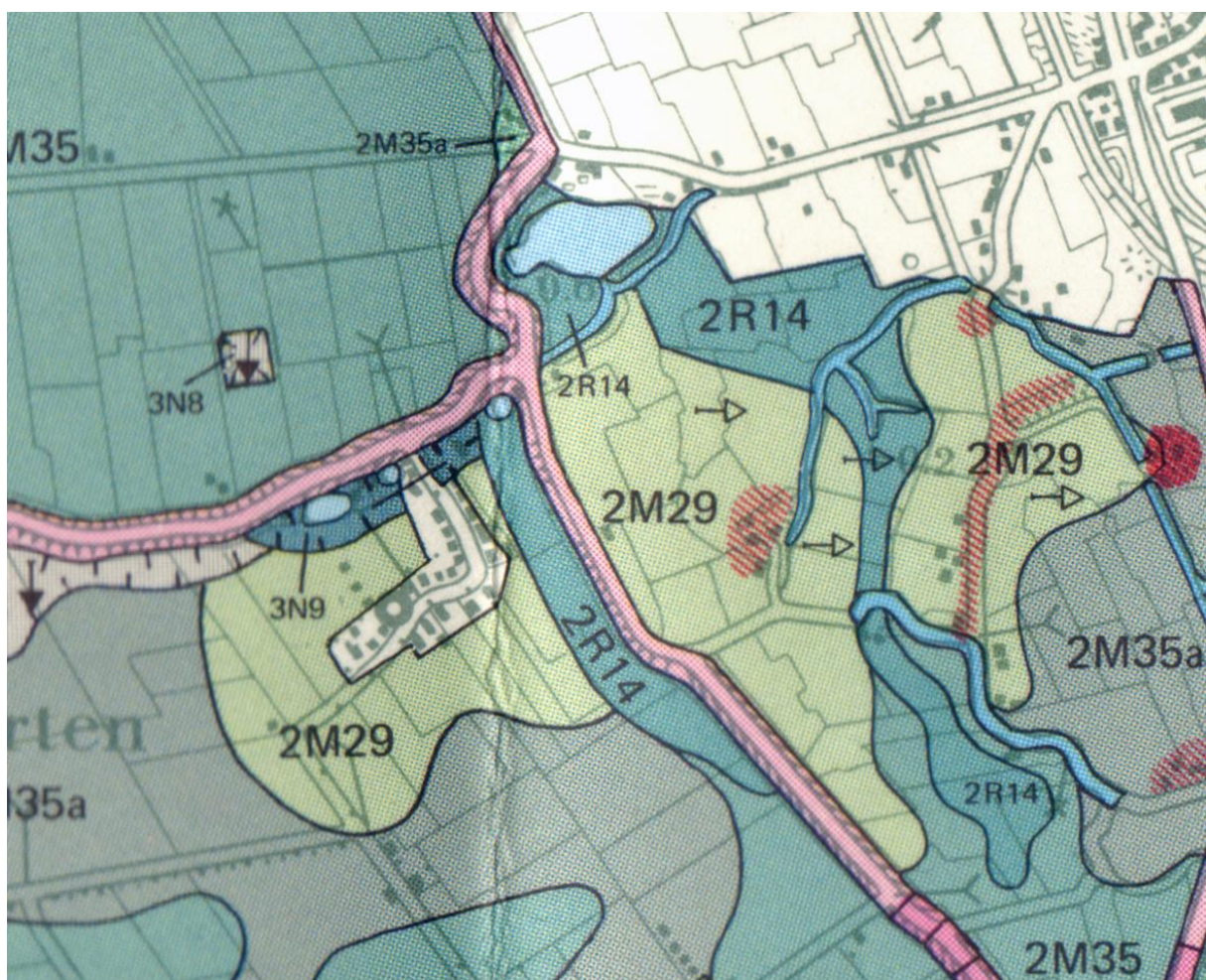

Afb. 4 Landschapsreconstructie Romeinse Tijd met daarin de belangrijkste afwatering naar het noorden getekend.

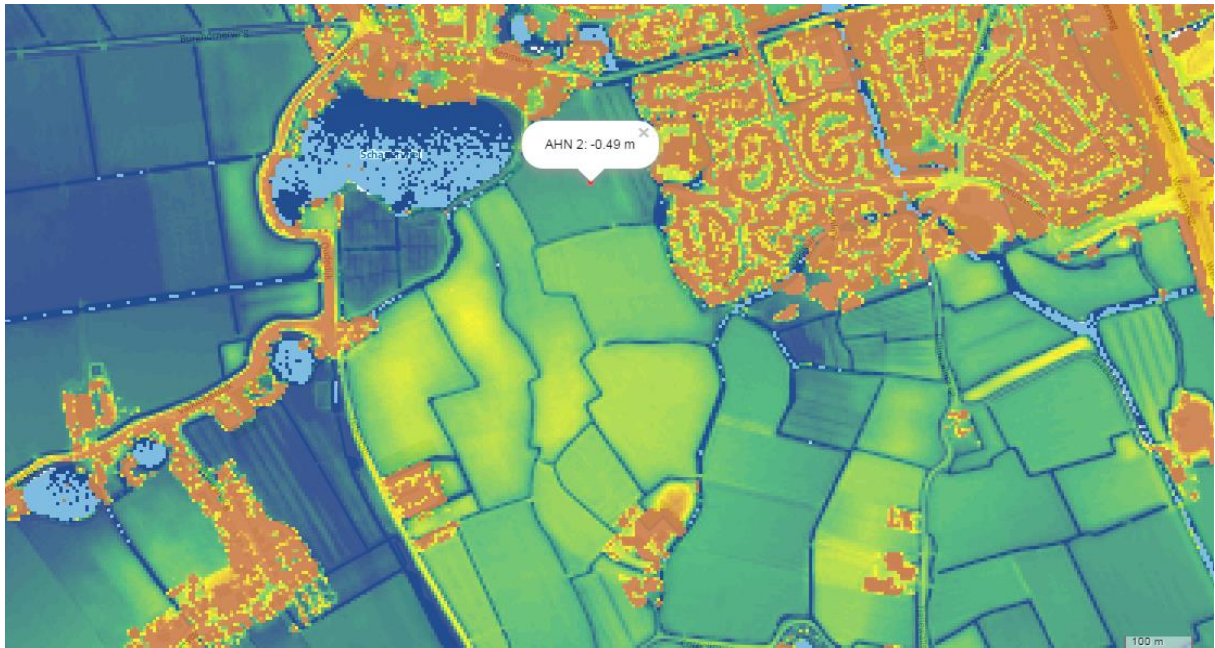
Vanaf 1000 n. Chr. begint de kust echter te verstuiven en ontstaan er duinen die grote delen van het kwelder- en veengebied afdekken. Ook de afwatering komt hierdoor in de knel. Een stijgende zeespiegel en een, door agrarische bewerking dalend landschap, zorgen voor overstromingen in het estuarium van de Rekere/Zijpe. De oudste overstromingen zorgden voor de afzetting van een zeer zware klei (pikklei) op het oude landschap. In deze periode zijn de eerste kaden en (lage) dijkes aangelegd langs het bestaande, deel nog natuurlijke,

³ Diederik 2002

afwateringssysteem. In de twaalfde en dertiende eeuw was er echter sprake van hevige overstromingen waardoor grote delen van het landschap werden afgedekt door een dikke laag zavelige klei. Door de aanleg van de Westfriese Dijk kwam de Zijpe buitendijks te liggen en vond daar zowel abrasie als bodemvorming plaats. Der afbraak heeft plaatsgevonden aan weerszijden van de (mogelijk nieuwe) geulen die de eb- en vloedstromen voerden. Vanaf de 15de eeuw is er een groot deel van de oude kust landinwaarts gewaaid en heeft het bekken van de Zijpe opgevuld.

Afb 5. De geomorfologische toestand van het plangebied, waarop zeer duidelijk is te zien hoe diep water ooit het land is binnengedrongen

Afb 7. Print screen van het Actueel Hoogtebestand Nederland waarop goed het hoogteverschil is te zien tussen het plangebied en de er naast gelegen percelen

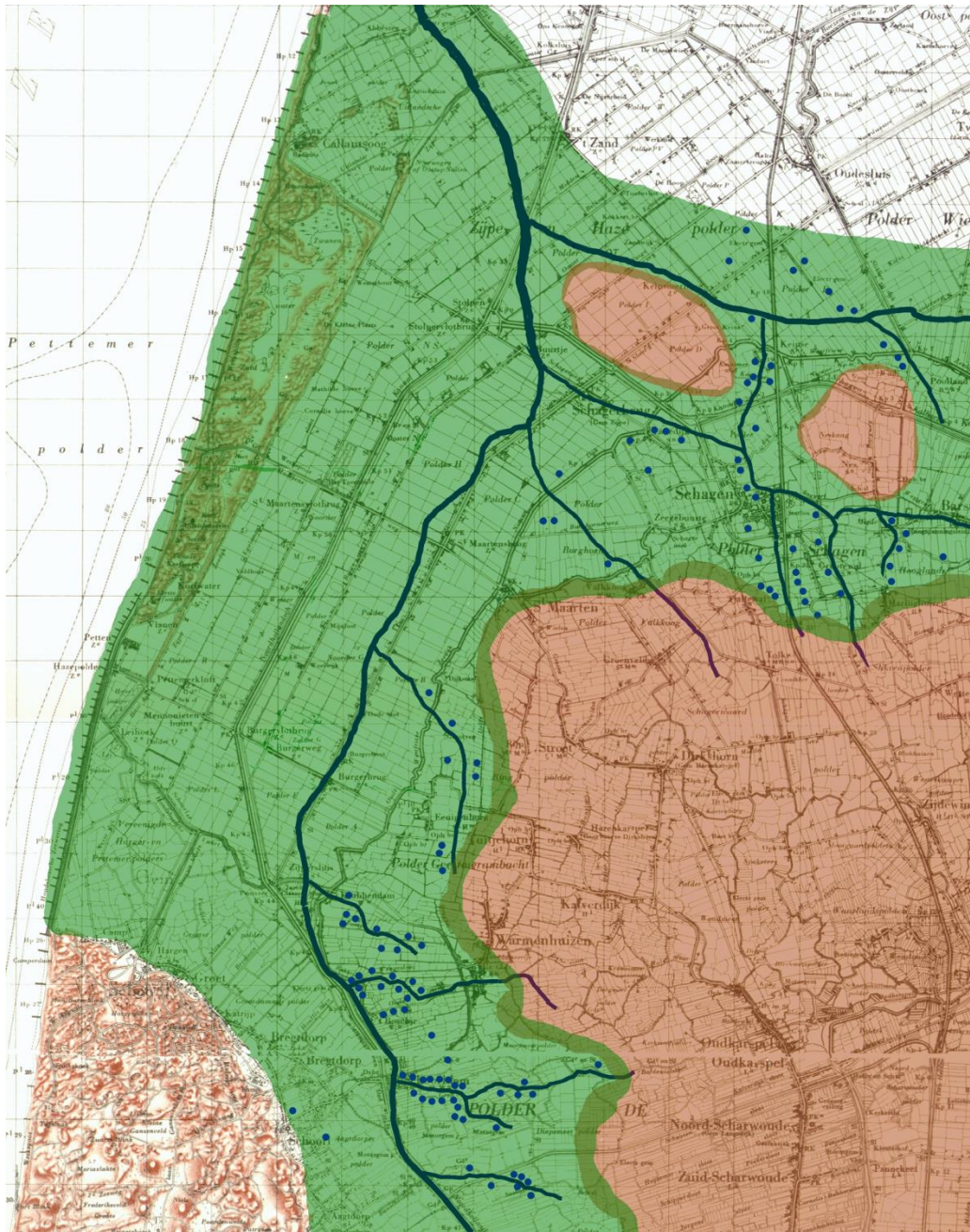
2.2 Historische ontwikkeling van Schagen en omgeving

2.2.1 Prehistorie en Romeinse Tijd

Het gebied dat beheerst werd door de invloed van het Gat van Bergen, kwam na 1200 BC in een rustige situatie; zee invloed was zeer gering en in de diepste gedeelten, die vol water stonden of erg vochtig waren, ontstonden rietmoerassen, die na verloop van tijd begroeid raakten met rietbos en vervolgens met veenmos. Op de flanken van de droge kwelders kon worden gewoond, hetgeen is aangetoond door verspreid voorkomend materiaal uit de Late Bronstijd.⁴ Waarschijnlijk is toen al een voorloper van de Rekere van belang geweest voor de afwatering van het gebied, toen nog naar het zuiden toe. De bewoningsmogelijkheden dicht in de buurt van de voormalige kwelder waren goed, maar toen het zeewaterniveau weer steeg, stagneerde de natuurlijke afwatering en verdween de bewoning. Door de nattere omstandigheden kon het veengebied zich verder uitbreiden en ontstonden er zelfs hoge veenkussens die volgezogen zaten met water en plantenresten. Pas in de eerste eeuwen voor de jaartelling functioneerde de afwatering beter en liep nu naar het noorden toe in de richting van Callantsoog waar zich de monding (de Sipe) bevond. Op de kust tussen Bergen en Hargen waren altijd mensen blijven wonen en die konden zich rond 500 v. Chr. vestigen op en langs de flanken van de getijdegeul die we aanduiden als Westfriese afzettingen. De hoge kwelders langs dit hoger gelegen geulstelsel werden vanaf de Midden-IJzertijd bewoond. De bewoning wist zich hier gedurende vele eeuwen te handhaven, maar dunt sterk uit rond 300 n. Chr. , vermoedelijk wegens hernieuwde wateroverlast.

⁴ Zie ook noot 3

In de Geestmerambacht en vooral bij Schagen zijn tientallen nederzettingsterreinen uit de IJzertijd en de Romeinse Tijd bekend.⁵

Afb 8. Reconstructiekaart van de bewoning uit de Late IJzertijd en de Romeinse Tijd; duidelijk is te zien dat er in de nabijheid van water werd gewoond, omdat daar de afwatering het beste was. Het is zelfs niet uit te sluiten dat een deel van het groene gebied uit water heeft bestaan. Diederik 2002.⁶

⁵ Van de Beek 1995

⁶ Alle nederzettingplaatsen in de Geestmerambacht zijn geënt op de bevindingen van Schermer – zie literatuur.

2.2.2 Vroege Middeleeuwen

Er mag worden aangenomen dat het gehele (veen)gebied achter de kust tussen de Romeinse Tijd en de Vroege Middeleeuwen onbewoonbaar is geweest.⁷

De bewoners van de kust gingen het blijkbaar goed, want al in de zevende eeuw was de streek tussen Bergen en Hargen dusdanig dicht bevolkt, dat men zich wederom aan de oostoever van de Rekere vestigde. Ook bij Schagen wordt in de zevende eeuw gewoond. Rond 800 ontstaat een vrijwel aaneengesloten cultuurlandschap met een regelmatige verkaveling. Er werd aanvankelijk niet in dorpsvorm gewoond, maar iedere eigenaar of pachter, woonde op het land dat hij bewerkte. De verbindingswegen waren de brede sloten tussen de percelen. Deze percelen waren oorspronkelijk 20 hectare groot en besloegen dan een oppervlakte van één hoeve. De percelen die bij de kerk hoorden, zijn waarschijnlijk groter geweest, omdat tenminste 10% van alle nieuw ontgonnen land aan de kerk kwam. De grootste bezitter van grond was daardoor het Kapittel van Sint Jan in Utrecht geworden. Na een periode waarin Deense 'warlords' het een tijd voor het zeggen hadden in Frisia, zijn ook de bezittingen van de kerk teloor gegaan.

⁷ Diederik 2002 p 37

2.2.3 Late Middeleeuwen

De oudste vermelding van Schagen stamt uit het eind van de tiende eeuw en latere vermeldingen hebben vooral van doen met de twisten tussen de Hollandse graaf en de Westfriezen, die niet toestonden dat hun gebied door de Hollanders werd geannexeerd. Ook is er in de Annalen van het klooster te Egmond het een en ander opgeschreven over grote overstromingen, zonder dat Schagen daarbij met name wordt genoemd. 1169/1170 is een berucht overstromingsjaar, maar ook 1248 en 1288. We mogen veronderstellen dat landverlies en doorbraak van inmiddels aangelegde kaden en dijken in deze periode heeft plaatsgevonden. Uiteraard is de Schagerwiel daar een gevolg van. Op het moment dat water over een dijk heen loopt, wordt door het vallende water een gat in de bodem gemaakt. Na het doorbreken van de dijk stort het water onder een andere hoek in dit gat en gaat verder met zijn uitslijpende werking. De exacte volgorde van dijk aanleg en doorbraken wordt steeds duidelijker en zal verderop in dit verhaal nader worden uitgelicht.

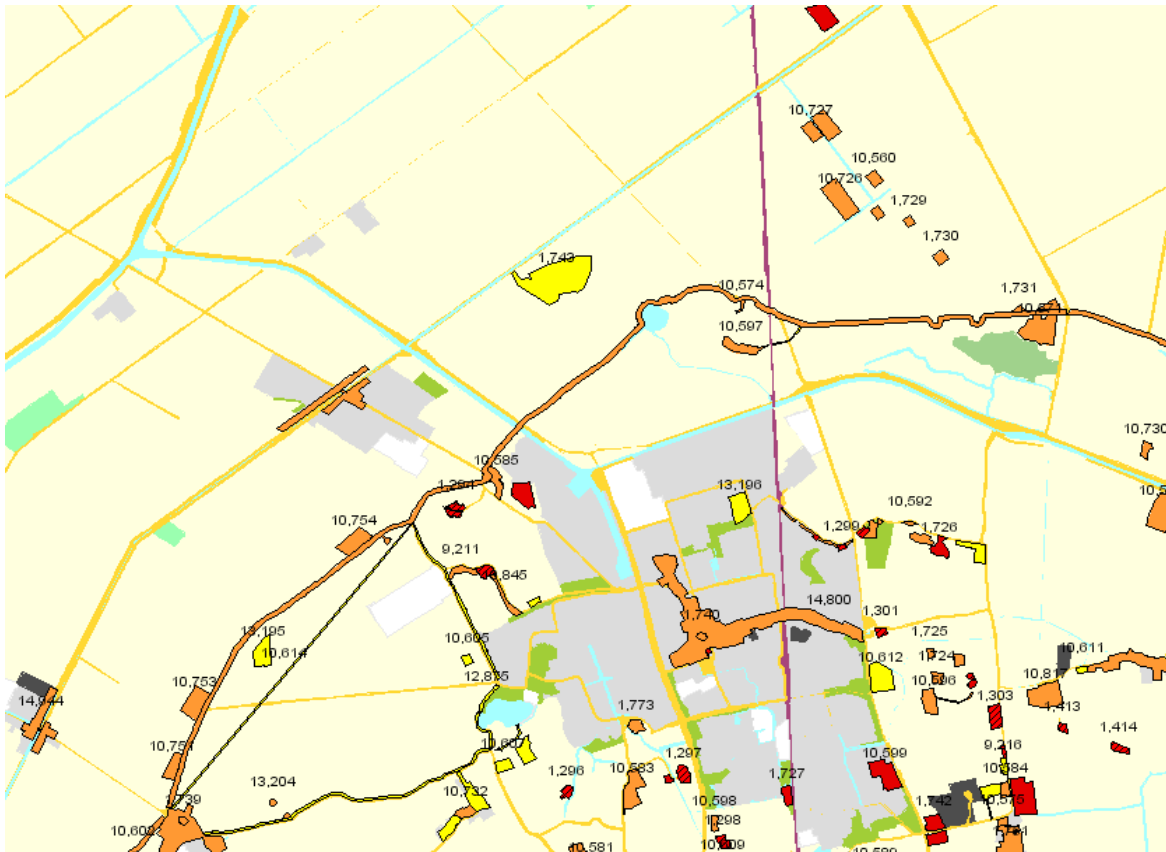

Afb. 9. Schagerwiel en omgeving rond 1820 (kaart waterschap)

Op de Kadasterkaarten uit het begin van de negentiende eeuw staan in de directe omgeving twee huizen ingetekend: op de kruising met de Oudendijk en de 'Zantvennerweg' (nu ook Menisweg geheten) en op de kruising van de Valkkogerdijk en de Zijdewind (nu Tolkerdijk)

3.1 Bekende archeologische waarden

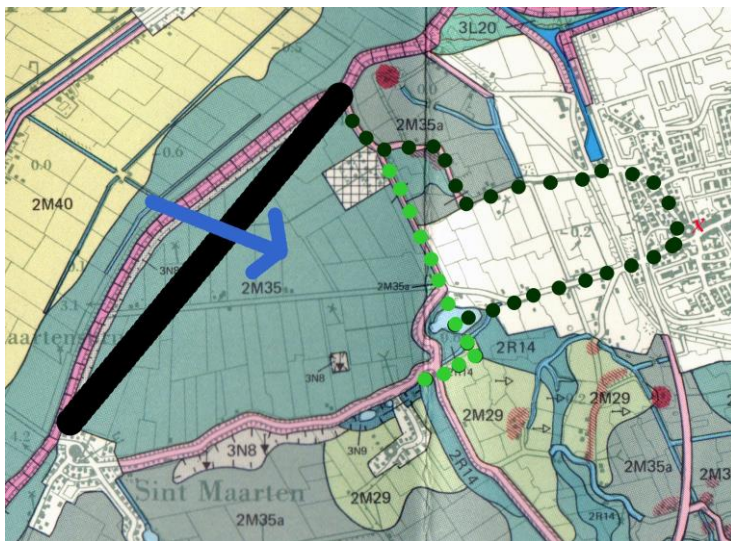
Er zijn in Schagen vele tientallen archeologisch belangrijke plaatsen bekend, maar in de directe omgeving van het plangebied slechts een paar: de dijk rondom de Wiel, een voormalig dijktracee aan de zuidzijde en twee voormalige terpen. Alle elementen stammen uit de Late Middeleeuwen.

Afb. 10 Uitsnede uit Archis2, waaruit blijkt dat Schagen vrij goed archeologisch is verkend. Bij de Schagerwiel is het dijkrestant en een voormalige terp iets ten zuiden daarvan belangrijke archeologische elementen. Ook het dijkstelsel zelf geniet bescherming.

3.2 Historische ontwikkeling van de Wiel en omgeving

Zoals eerder is gezegd, zal het land ten westen van Schagen voor het eerst en grootschalig zijn overstroomd in de winter van 1169 op 1170. Waarschijnlijk is de voorloper van een deel van de Westfrieze Dijk, nu als archeologisch restant aanwezig in de Burghorner Polder, toen doorgebroken en heeft Schagen overstroomd tot in de kern van het dorp. Toen is waarschijnlijk ook de tufstenen kerk (deels) verwoest. Kort na die ramp is het overstroomde (en deels uitgespoelde) land bedijkt aan de noord- en zuidzijde, middels Noord-Halerweg en Loet-Menisweg. Deze eindpunten van deze dijken werden middels een kaarsrechte dijk met elkaar verbonden (de huidige Oudendijk). Deze Oudendijk liep iets verder zuidwaarts door en sloot aan op de Vriesendam/Scagherdam (nu Valkkogerdijk). De verdere fasering van de doorbraken en bedijkingen worden in deze quickscan verduidelijkt door de afbeeldingen en de bijbehorende teksten.

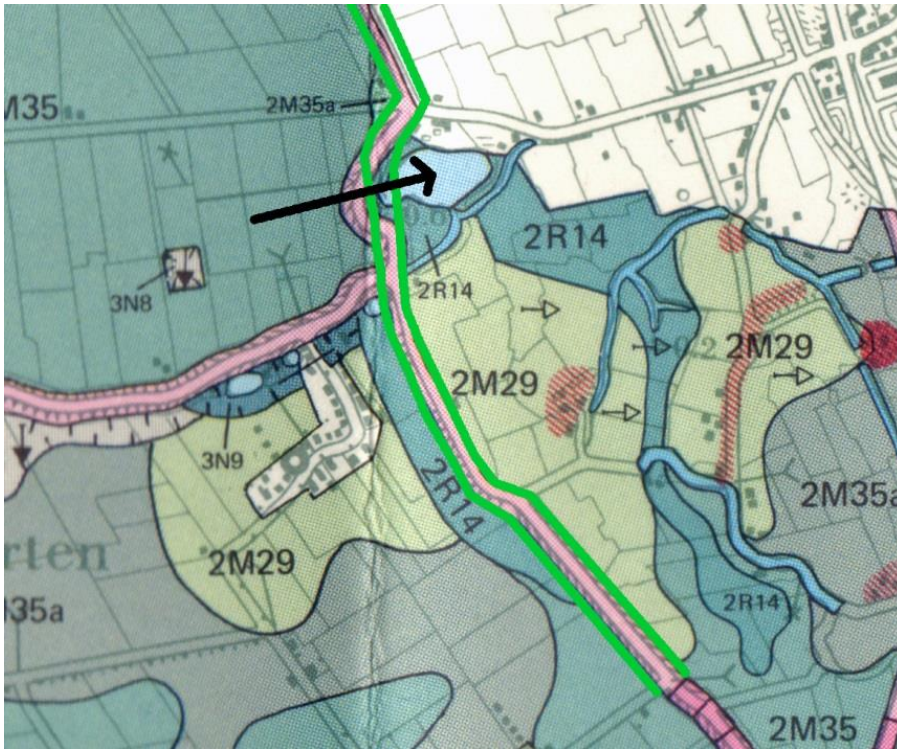
Afb 11 Eerste fase van doorbraak (zwart en blauw), bedijking van het overstroomde gebied (donkergroen) en indijken van dit gebied (lichtgroen). Waarschijnlijk alles nog voor 1200 gerealiseerd.

Afb 12 Tweede fase (mogelijk 1248) waarin de nieuw aangelegde dijk doorbreekt en het water diepe sporen achterlaat die op de geomorfologische kaart duidelijk zijn te herkennen

Afb 13 De derde fase waarin wordt aangesloten op de Tolkerdijk om de ontstane wiel binnen te dijken. Ook de weggespoelde Menisweg wordt vervangen en zal lange tijd Nieuwe Weg heten. Het plangebied valt midden in deze her-indijkingsfase

Afb 14 Laatste doorbraakfase (1288?) waarvan onduidelijk is of deze veel schade in het achterland heeft aangericht. De huidige dijk om de Wiel zal zeer kort na deze doorbraak zijn aangelegd.

4.0 Archeologisch verwachtingsmodel

Gelet op de bovenstaande ontwikkeling, is het duidelijk dat het plangebied deel uitmaakt van de derde fase in het 'gevecht' om de Schagerwiel. Het is dus een rudiment van een dijk die na de doorbraak van 1288? niet kon worden hersteld. Hij bestaat zeer waarschijnlijk geheel uit schone klei, hoewel het niet is uitgesloten dat aan de westzijde een wierriem aanwezig is. Bij het vernieuwen van het wegdek in de vroege jaren '90 van de twintigste eeuw werd door de schrijver geconstateerd dat de laatste fase bedijking geheel uit klei bestond, maar dat het noordelijk deel voorzien was van een wierriem. Dit noordelijk deel maakt in de geschetste reconstructie deel uit van dezelfde dijk als die van het plangebied.

Bewoning is er op de plaats van het plangebied dus nooit geweest; slechts ingrijpende werken als de aanleg van een dijk met sloten hebben plaatsgevonden. Dat dit dijklichaam redelijk intact in de bodem aanwezig is, lijkt waarschijnlijk. Mogelijk bevindt zich aan de westzijde van dit dijklichaam nog een wierriem.

5.0 Conclusie en aanbeveling

Het plangebied maakt deel uit van de derde fase van bedijking van een doorbraak in de vorm van een serie 'wielen'. De hoge ligging ten opzichte van het omringende maaiveld wordt hiermee verklaard. Door de aard van het dijklichaam, dat in één keer zal zijn opgeworpen, zal de samenstelling van de grond uit louter klei bestaan. Mogelijk dat in de loop van het functioneren van de dijk aan de zeezijde wier is aangebracht ter versterking.

De voorgenomen werkzaamheden zullen geen of nauwelijks invloed hebben op de aanwezige archeologie, waaronder dit dijklichaam dan wordt verstaan. Het hoge punt in het landschap zou heel goed eerder in de loop van de geschiedenis benut kunnen zijn geweest voor de aanleg van een molen, waardoor ook de plannen voor de bouw op zich, ook op een logisch punt zijn gesitueerd.

De aanbeveling is dan ook om geen verdere stappen te nemen en het terrein vrij te geven voor bebouwing met een molen.

Mochten er tijdens de werkzaamheden toch archeologisch belangrijke sporen worden aangetroffen, dient de burgemeester van Schagen daar 'onverwijld' van in kennis gesteld te worden.

Digitale archieven

<https://easy.dans.knaw.nl> voor wetenschappelijke archeologische rapporten.

www.watwaswaar.nl Website met hoogwaardige scans van de kadastrale minuutplannen (rond 1820/1830) van Nederland.

www.beeldbanknh.nl Website met zeer divers historisch beeldmateriaal met Noord-Hollandse thema's, zoals kaartmateriaal, ansichten, schetsen, schilderijen en foto's.

www.ahn.nl Website Actueel Hoogtelijnenbestand Nederland.